فرهنگ مصرف در سفر حج

داوود رجبی‌نیا ـ محمدحسن مظلومی

بسم الله الرحمن الرحیم

فرهنگ مصرف در سفر حج

نویسنده:

داود رجبی نیا

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فرهنگ مصرف در سفر حج

مشخصات کتاب

سرشناسه : رجبی‌نیا، داود، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور : فرهنگ مصرف در سفر حج/ داود رجبی‌نیا، محمدحسن مظفری.

مشخصات نشر : تهران: مشعر، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۵۹ ص.؛ ۲۱.۵ × ۱۱ س‌م.

شابک : ۵۵۰۰ ریال۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۲۰۷-۳ :

وضعیت فهرست نویسی : فاپا (چاپ پنجم)

یادداشت : چاپ پنجم.

یادداشت : کتابنامه: ص. [۵۷] - ۵۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع : حج -- مطالب گونه گون

موضوع : اسراف -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

موضوع : مصرف -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

شناسه افزوده : مظفری، محمدحسین، ۱۳۳۹ -

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۸/ر۲۴ف۴ ۱۳۹۱

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۷

شماره کتابشناسی ملی : ۱۸۹۲۴۸۰

ص: ۱

اشاره

ص: ۲

ص: ۳

ص: ۴

ص: ۵

ص: ۶

ص: ۷

دیباچه

رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی در پیام نوروزی امسال(۱۳۸۸) در باره گرایش ایرانیان به «تجمل گرایی»، «رفاه‌زدگی» و استفاده نادرست آنان از امکانات آشکارا می‌فرماید:

ما در زمینه مصرف، در زمینه هزینه کردن منابع مالی کشور که به وسیله خود ما و به وسیله همه برادران هم‌میهن ما و به وسیله مسئولان کشور با زحمت زیاد به وجود می‌آید دچار نوعی بی‌توجهی هستیم.

بنابراین، الگوی مصرف را باید اصلاح کرد و این بهینه‌سازی مصرف در وضع ویژه‌ای مانند سفر معنوی حج مهم‌تر است؛ زیرا حاجیان و زائران ایرانی خانه خدا و مسجد پیامبر(ص) نمایندگان مکتب اهل‌بیت و الگوی اخلاقی و اقتصادی دیگر مسلمانان شمرده می‌شوند و مصرف‌زدگی یا مصرف نامعقول آنان از کالاها، ریخت‌وپاش، اسراف و

ص: ۸

بی‌توجهی‌شان به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی مانند قناعت و گرایش آنان به تن‌پروری، پی‌آمدهای ناگوار و زیان‌باری برای نظام اسلامی دارد. زائری که از ویژگی «تقدیر در معیشت» (۱) و «تدبیر در مصرف» برخوردار نیست، به این آیه کریمه قرآن جامه عمل نمی‌پوشد:(کُلُوا مِنْ طَیِّباتِ ما رَزَقْناکُمْ وَ لا تَطْغَوْا فِیهِ)؛ «بخورید از روزی‌های پاکیزه‌ای که به شما داده‌ایم و در آن طغیان نکنید.»(طه: ۸۱) و از این هشدار خداوند نمی‌هراسد:(أَنَّ الْمُسْرِفِینَ هُمْ أَصْحابُ النَّارِ)؛ «و مسرفان اهل آتشند.»(غافر: ۴۳)

همچنین این فرموده امام صادق(ع) را به گوش‌جان نمی‌شنود: «از کمالات مؤمن تقدیر در معیشت است.» (۲) حاجیان و زائران محترم همواره این سفارش رسول الله(ص) را باید در یاد داشته باشند:

از اسراف در مال و خرج زندگی بپرهیزید و هرگز جانب اعتدال را رها نکنید. (۳) زائر به این اصل باید توجه کند که اسلام، انسان را از اسراف در مصرف پرهیز می‌دهد، اما از سخت‌گیری

۱- اندازه نگه داشتن دخل و خرج زندگی

۲- محمد بن‌حسن طوسی، امالی، ص ۶۶۶

۳- محمدرضا حکیمی، الحیاه، ج ۴، ص ۲۰۴.

ص: ۹

نیز بـازش می‌دارد و میـانه روی را برمی‌گزینـد؛ زیرا پیمـودن راه کمـال و دست‌یـابی بـه هـدف آفرینش، تنهـا بـا میـانه‌روی در همه زمینه‌های زنـدگی امکان‌پـذیر است. حاجی و زائر، «مناعت طبع» و «عزّت نفس» شایسـته‌اش را به همه بایـد بنمایاند و نمونه برجسـته این سخن امام علی(ع) باشد:

هیـچ گنجی بی‌نیازکننـده‌تر از قناعت و هیچ مالی در فقرزدایی، از بین برنده‌تر از رضایت دادن به روزی نیست و کسـی که به اندازه کفایت از دنیا بهره‌منـد باشد، به آسایش دست می‌یابد و آسوده‌خاطر می‌گردد در حالی‌که دنیاپرستی کلید دشواری و مرکب رنج و گرفتـاری است. (۱) توجه به این آموزه‌هـا موجب می‌شود که بـازار دل‌هـا در سـفرهای روحـانی، بـا متاع‌هـای ارزش‌منـد میانه‌روی، قنـاعت، عزّت نفس و منـاعت طبع رونق گیرد و زائر بـدون توجه به بـازار پرفریب کالاهـا و زرق‌و برق‌هـا، به صـفای بـاطن و کمـال روحی و معنـوی خود بـپردازد؛ چنـان که مسـافران سـرزمین وحی و عتبـات نیز همواره برای به دست آوردن ره‌آورد زیـارتی مقبول می‌کوشند تا در این سفر نورانی به میانه‌روی خوکنند و این سخن حضرت امام راحل را از یاد نبرند:

مبادا این سـفر را سـفر تجارت قرار بدهید و امور تجارتی در این سـفر مطرح باشد پیشـتان، چه آقایان اهل علم و چه کاروان‌ها و چه رؤسای کاروان‌ها و چه سائر حجاج. سـفر، سـفر الی الله است نه سفر به سوی دنیا، آلوده به دنیا نکنید این سفر الهی را. (۲) «فرهنگ مصـرف در حـج»، پس از نگـارش اولیه در اختیار دو نفر از روحانیون محقق و مجرب قرار گرفت تا از انـدوخته‌های علمی و تجربی خود به غنـای مجموعه بیافزاینـد. این بزرگواران نیز آنچه که در گنجینه تجارب و معلومات خود داشـتند، به محتوای کار افزودنـد تا این مجموعه مورد استفاده بیشتر زائران قرار گیرد. بی‌شک اگر نبود تلاش علمی جناب حجت الاسلام و المسلمین

۱- سید رضی، نهج‌البلاغه، ترجمه محمد دشتی، حکمت ۳۷۱

۲- از سخنان امام خمینی در جمع روحانیان و مدیران کاروان‌های حج(۸/ ۷/ ۵۸). ر. ک: صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۷۵.

ص: ۱۰

محمدحسن مظهری و جناب حجت الاسلام و المسلمین داود رجبی‌نیا، شکوفه‌های نوشتار حاضر به بار نمی‌نشست. بنابراین، شایسته است ضمن سپاس از آنان، از جناب آقای حسین بهرامیان در بازبینی اثر و جناب آقای فردوسی مشهدی در ویرایش اثر سپاس‌گزاری و اجر همه آنان را به خداوند منان حوالت نماییم.

انه ولی التوفیق

مرکز تحقیقات حج

ص: ۱۱

ص: ۱۲

اسراف و تبذیر

اشاره

در آموزه‌های دینی اسـراف، اتلاف، تجمل گرایی و رفاه‌زدگی از مصرف‌های ناپسند(منهیات) به شمار رفته و کسی که در بهره گیری از مواهب الهی پا را از چارچوب میانه روی فراتر می‌نهد، به سختی نکوهش شده است.

۱. معنای اسراف و تبذیر

«اسراف» به معنای تجاوز از حد در کارهاست، اما بیشتر درباره هزینه‌ها و خرج‌ها به کار می‌رود. اسراف از دید قرآن آشکارا در برابر تنگ گرفتن و سخت گیری

ص: ۱۳

است. (۱) «تبذیر» به معنای پاشیدن دانه است، اما تنها درباره کار انسانی به کار می‌رود که اموالش را غیر منطقی و مفسدانه مصرف می‌کند و معادل آن در فارسی امروز «ریخت‌وپاش» یا «ولخرجی» است؛ بنابراین، صرف مال اندک نیز در غیر موردش تبذیر است ولی صرف مال بسیار در موردش تبذیر نیست.

امام صادق(ع) در پاسخ به پرسشی درباره آیه(و لا تُبذِّرْ تَبذیراً) فرمود:

کسی که در غیر راه اطاعت فرمان خدا مالی انفاق کند، تبذیرکننده است و کسی که در راه خدا انفاق کند، میانه‌رو است. (۲)

بنابراین، اسراف کمابیش در معنای تبذیر به کار می‌رود، اما اسراف، زیاده‌روی در مصرف و تبذیر، از میان بردن(اتلاف) مال است. هم‌چنین اسراف درباره همه رفتارهای آدمی وتبذیر تنها درباره کارهای مالی او به کار می‌رود.

۲. نکوهش اسراف و تبذیر در قرآن و سنت

گاهی اسراف و تبذیر در یک معنا به کار می‌روند.

۱- فرقان:

۲- ر. ك: محمدمحسن فیض کاشانی، تفسیر صافی ذیل آیه سوره اسراء.

ص: ۱۴

چنان‌که علی(ع) می‌فرماید:

آگاه باشید صرف کردن مال در غیر مورد استحقاق، تبذیر و اسراف است، [ممکن است] این عمل انسان را در دنیا بلند مرتبه کند، اما در آخرت پست و حقیر خواهد کرد؛ در نظر توده مردم ممکن است سبب اکرام گردد، اما در پیشگاه خداوند موجب سقوط مقام انسان خواهد شد. (۱) آن حضرت در کلامی دیگر می‌فرماید: «شرافتمندترین عمل پرهیز از اسراف و تبذیر است.» (۲) «تبذیر» و «اسراف» در اینجا یک معنا دارند. آن حضرت همچنین می‌فرماید:

عَلیکَ بِتَرکِ التَّبذیرِ و الاسرافِ و التَّخلُّقِ بِالعَدلِ والانصافِ.

(۳) تبذیر و اسراف را ترک کن و به خصلت عدل و

۱- سیدرضی، نهج البلاغه، خطبه

۲- عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، غررالحکم و دررالکلم، ج، ص

۳- همان، ج، ص.

ص: ۱۵

انصاف متصف باش.

بنابراین، اسراف و تبذیر از دید اسلام بسیار ناپسند است و افزون بر اینکه عیب بزرگی برای انسان و بلایی اجتماعی به شمار می‌رود، انسان‌های مستمند و ضعیف را نیز از نعمت‌های خداوند محروم می‌سازد. بی‌گمان، نعمت‌ها و مواهب موجود در کره زمین مشروط به اینکه بیهوده از میان نرود، برای ساکنانش بس است و باید بدون افراط و تفریط از آنها بهره برد در غیر این‌صورت، این مواهب آنچنان فراوان و نامحدود نیست که با بهره‌گیری نادرست، آسیب‌پذیر نباشد. ازاین‌رو، اسراف و تبذیر عده‌ای از مردم در جایی از زمین، موجب محرومیت مردمان جای دیگری یا اسراف و تبذیر نسل امروز باعث محرومیت نسل‌های آینده می‌شود.

اسلام پیش از اینکه دانش‌مندان به این مسأله پی ببرند که جمعیت بشر، زودتر از مواد غذایی افزایش می‌یابد و پیش از اینکه آینده‌ای نگران‌کننده، زندگی سخت و فقر پایدار برای بشر پیش‌بینی بشود، به آدمیان درباره بهره‌گیری از مواهب الهی هشدار و آنان را از اسراف و تبذیر پرهیز داده بود.

قرآن مجید در آیات فراوانی از مسرفان به بدی یاد

ص: ۱۶

می کند:(وَ لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْرِفینَ)؛ «ولی اسراف نکنید که خدا مسرفان را دوست نمی‌دارد.»(اعراف: ۳۱)
پیامبر خدا(ص) از راهی می گذشت و یکی از یارانش به نام سعد وضو می گرفت و بیش از اندازه نیازش آب مصرف می کرد. پیامبر فرمود: ای سعد! چرا اسراف می کنی؟ او عرض کرد: آیا در آب وضو نیز اسراف هست؟ پیامبر فرمود: «آری هر چند در کنار نهر جاری باشی». (۱) علی(ع) نیز می‌فرماید:
اسرافگر سه نشانه دارد: آنچه می‌خورد در خور وی نیست. لباسی می‌پوشد که شایسته او نیست و کالایی می‌خرد که زیبنده وی نیست. (۲) در سخن دیگری می‌فرماید: «بالاتر از کفاف اسراف

۱- به نقل از تفسیر صافی، ذیل آیه سوره اسراء؛ همین سخن از امام صادق ۷ نیز نقل شده است. ر. ك: ابونصر محمد بن مسعود عیاشی، تفسیر عیاشی، ج، ص

۲- محمدبن علی بابویه قمی، خصال، ج، ص ۹۸؛ محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج، ص.

ص: ۱۷

است.» (۱) «کفاف» به اندازه‌ای از مال می‌گویند که برای هزینه زندگی انسان و خانواده‌اش در چارچوب میانه‌روی بس و خرج کردن بیش از آن اسراف است. پس هر کس از مال خود تنها به اندازه کفاف باید خرج کند.

آن حضرت هم‌چنین می‌فرماید: «سَبَبُ الفَقرِ الِاسرافُ» (۲)؛ «سبب فقر و گرسنگی [جامعه] اسراف است.»

همچنین در کلام دیگری می‌فرماید:

اسراف را واگذار؛ زیرا جود و بخشش اسراف‌کننده پسندیده نیست و اگر به سبب اسراف فقیر گردد، قابل ترحم نمی‌باشد. (۳)

۳. زمینه‌های اسراف

الف) آب

قرآن مجید درباره زندگی‌بخشی آب می‌فرماید:

(وَ أَنْزَلْنا مِنَ السَّماءِ ماءً فَأَنْبَتْنا فيها مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَريمٍ)(لقمان: ۱۰)

و از آسمان آبی نازل کردیم و به وسیله آن در روی

۱- غرر الحکم و دررالکلم، ج، ص، ح

۲- همان، ج، ص

۳- همان، ص.

ص: ۱۸

زمین انواع گوناگونی از جفت‌های گیاهان پرارزش رویاندیم.

این آیه می‌رساند آب، اساس خلقت و هستی همه موجودات است.

آیه دیگر، زندگی زمینی را از پی‌آمدهای آب برمی‌شمرد:

(وَ اللّهُ أنْزَلَ مِنَ السَّماءِ ماءً فَأحْيا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها)(نحل: ۶۵)

خداوند از آسمان، آبی فرستاد و زمین را، پس از آنکه مرده بود، حیات بخشید.

در آیه‌ای دیگر می‌خوانیم:(وَ أنْزَلْنا مِنَ السَّماءِ ماءً طَهُورًا)؛ «و از آسمان آبی پاک‌کننده نازل کردیم.»(فرقان: ۴۸)

با توجه به اهمّیت آب در زندگی موجودات و به ویژه انسان‌ها، بزرگان دین از اسراف و زیاده‌روی در مصرف آن، به شدّت نهی کرده‌اند:

امام صادق(ع) می‌فرماید: کم‌ترین درجه اسراف، ریختن آب اضافی، پوشیدن لباس میهمانی در منزل و

ص: ۱۹

دور انداختن هسته خرماست. (۱) اگر دور ریختن مانده آب اسراف باشد، پس بی‌گمان باز گذاشتن شیر آب و به هدر دادن آن، اسراف شمرده می‌شود و از دید زیان رساندن به جامعه و بیت‌المال، حرام است. امام خمینی(قدس سره) در این‌باره می‌فرماید: «زیاده‌روی در مصرف آب حرام است و موجب ضمان می‌گردد».

اسراف و زیاده‌روی در مصرف آب، موجب زیان دیدن مردم و جامعه می‌شود؛ زیرا این نعمت بزرگ از آن همه است و هنگامی که افرادی از آب سالم محرومند، اسراف در مصرف و از میان بردن آن، کاری حرام و کفران این نعمت به شمار می‌رود.

امام علی(ع) درباره دور ریختن اضافه آب می‌فرماید:

انَّ السَّرفَ امرٌ یُبغضُه الله ... حتّی صَبِّک فَضْلَ شَرابِک. (۲) اسراف چیزی است که خدا آن را دشمن می‌دارد ...؛ حتی دور ریختن اضافه آب.

توجه به صرفه‌جویی در مصرف آب به ویژه در سفرهای حج و عمره اهمیت بسیار دارد؛ زیرا کمبود این ماده حیاتی در سال‌های گذشته و حتی قطع شدن آب برخی از هتل‌ها،

۱- تفسیر صافی، ج ۳، ص ۱۸۷

۲- محمد بن یعقوب کلینی، فروع کافی، ج ۴، ص ۵۲.

ص: ۲۰

برای برخی از کاروان‌ها مشکلاتی پدید آورده است. از سوی دیگر استفاده بهینه از آب، موجب جلوگیری از بیماری و صرفه‌جویی در مصـرف دارو و بهره گیری از وقت عبـادت می‌شود. برخی از نکته‌هـای بهـداشتی در این باره و پاره‌ای از شـیوه‌های مصـرف آب چنین گزارش می‌شوند:

یک- شست‌وشوی دست‌ها و پاها

دست‌ها در روز با وسایل گوناگونی ماننـد ساک، چمـدان، کیف، نرده‌های پلکان، دسـتگیره درها، پنجره‌ها و ... برخورد می‌کنند و بی‌شک آلوده می‌شوند. ازاین‌رو، پیش از مصـرف هر خوراکی یا آشامیدنی و پس از بیرون آمدن از دست‌شویی، دست‌ها را با آب و صابون بایـد شـست. از سوی دیگر، بوی نامطبوع پاها دیگران را می‌آزارد و بنابراین، دست کم روزی یک بار پاها و جوراب‌ها را با آب و صابون باید شست. بی‌گمان، استفاده بیش از این اندازه از آب و باز کردن شیر آب به هر بهانه‌ای، اسراف به شمار می‌رود.

دو- استحمام روزانه

ص: ۲۱

زنـدگی و به سـر بردن در هـوای گرم مکه مکرمه و مـدینه منوره و عرفـات و منی موجب می‌شود که بـدن بیش از پیش عرق کنـد. ازاین‌رو، زائر باید روزی یک‌بار به حمام برود.

برخی از افراد به دلیـل تصوری نـادرست در مصـرف آب، برق و ... می گوینـد: «ما که پول این امور را داده‌ایم؛ پس به هر میزان که استفاده کنیم، اشکالی ندارد». برخی از آنان نیز می گویند: «اینجا کشور ما نیست». ازاین‌رو، بیش از اندازه مصرف می کنند.

باری، مصـرف بیش از اندازه از نعمت‌های الهی، اسـراف و از گناهان کبیره به شمار می‌رود و مال انسان با مال دیگری از این جهت متفـاوت نیست و پرداختن پول آن مجوّزی برای اسـراف کاری نیست. این‌ها وسوسه‌های شـیطانی است که حاجی یا عمره گزار را در جامه احرام بنـدگی، به معصـیت و نافرمانی الهی گرفتار می کند. کسـی که لباس بندگی به تن می کند و به رحمت الهی پناه می‌برد، همچون نگهبانی تیزبین مراقب رفتارهای روز و شب و پنهان و آشکار خود باید باشد تا مبادا به غفلت دچار و در دام شیطان و نفس اماره گرفتار شود و از جرگه «ضیوف الرحمان» بیرون رود.

سه- نوشیدن آب

هوای مکه و مدینه به‌ویژه در «زیارت‌های دوره»

ص: ۲۲

موجب تشنگی می‌شود. زائری که آمادگی چنین سفرهایی را ندارد، پس از تشنه شدن یا خشک شدن دست و صورتش، به آبخوری‌های منطقه می‌رود و آب فراوانی مصرف می‌کند که شاید پاکیزه و بهداشتی نباشد. بهترین شیوه در این زمینه که با صرفه‌جویی و بهداشت نیز سازگاری دارد، به همراه بردن یک شیشه آب سالم برای نوشیدن یا شستن دست و صورت است.

چهار- غسل مستحبی

گاهی غسل مستحبی مشکلاتی پدید می‌آورد. برای نمونه، کسی که می‌خواهد در مسجد جحفه یا شجره محرم شود، در فصل‌های سرد و در صورت ناتوانی جسمی از غسل کردن باید بپرهیزد؛ زیرا هنگام رفتن به مکه با خودروهای روباز شاید زائر به سرماخوردگی دچار شود.

ب) برق

روایاتی که انسان را از اسراف نهی می‌کنند، اسراف در مصرف برق را نیز در برمی‌گیرند: «آن چه بیش از میانه‌روی

ص: ۲۳

باشد، اسراف است. (۱) آن چه بیش از حدّ کفاف باشد، اسراف است». (۲) بنابراین، روشن کردن ده‌ها لامپ، استفاده از چند وسیله برقی و استفاده نامناسب از کولر، از نمونه‌های روشن اسراف شمرده می‌شوند.

گاهی چهار تا شش زائر در یک اتاق جای داده می‌شوند. بنابراین، خود را با اوضاع باید هماهنگ ساخت. خاموش کردن چراغ‌ها هنگام استراحت کردن یا روشن نگاه داشتن تنها یک لامپ کوچک، افزون بر اینکه رضایت دیگر زائران را در پی خواهد داشت، از اسراف در مصرف برق جلوگیری می‌کند.

هنگامی که زائر پس از یک روز پرکار یا پس از سپری کردن چندین ساعت در زیارت دوره (۳) به هتل باز می‌گردد، با باد سرد کولر می‌خواهد خستگی‌اش را رفع کند، این کار الگوی درستی برای مصرف برق نیست. برای نمونه، هنگامی که وقوف در عرفات و مِنی پایان می‌یابد وزمان بازگشت به مکه معظمه برای اجرای دیگر مناسک فرامی‌رسد، زائران پس از سپری کردن راه منی به مکه، به هتل می‌روند و برخی

۱- غرر الحکم و درر الکلم، ج ۲، ص ۵۴۷

۲- همان

۳- دیدار زائران از اماکن تاریخی مکه و مدینه را زیارت دوره می‌گویند.

ص: ۲۴

از آنـان پیش از هر کـاری، همه چراغ‌هـا را روشن می‌کننـد و در زیر بـاد پنکه یـا کولرهـای گازی به استراحت می‌پردازنـد. اما بایـد دانست فضـای منـاسب برای استراحت بـا بـدن گرم و عرق‌کرده، اتـاق نیمه‌خنک است و پس از استراحت و رفع خسـتگی، به حمام رفت.

گاهی یک رفتار مسـرفانه یا کوتاهی کردن در رعایت بهـداشت، پی‌آمـدهای ناگواری برای خود انسان یا دیگران دارد. برای نمونه دو مثال می‌زنیم:

یک- زائر خانه خـدا بـدون رعایت آداب بهـداشتی ماننـد شـست‌وشوی بیش از حـد دست‌ها با مایع یا با افزودن بر درجه سـرمایش کولر و سـردکردن اتـاق، زمینه را برای سـرماخوردگی خود یـا هم‌اتـاقی‌اش فراهم می‌کنـد. بیمـار شـدن یک فرد در چنین سـفرهای گروهی، موجب ابتلا افراد فراوانی به این بیماری به ظاهر ساده می‌شود. گسترش این بیماری خسارت‌های مادی و معنوی بسـیاری به حجاج می‌رساند و هزینه‌های گزافی بر آنان تحمیل می‌کند. گاهی همین بیماری ساده سبب بیماری‌های سخت‌تر و خطرناک‌تر

ص: ۲۵

در افراد کهن‌سال یـا بیمـاران مزمن می‌شود و فرصت‌هـا و وقت‌هـای گران‌بهای حاجی را که پس از سال‌ها انتظار به سـرزمین وحی آمده است، از او سلب می‌کند؛ زیرا با بیمار شدنِ فرد، حال عبادت در او از میان می‌رود و بهره‌برداری مناسب از او سلب می‌شود. دو- حاجی برای استحمام در هتل یا در مشاعر مقدسه مانند عرفات و منی با زیاده‌روی در مصـرف آب، فرصت را از دیگران سـلب می‌کند؛ چنان‌که گاهی هم‌اتاقی او برای وضو گرفتن زمان طولانی باید منتظر وی بماند و ازاین‌رو گاه به شرکت در نماز جماعت یا دیگر عبـادات توفیق نمی‌یابـد و یـا موجب قطع شـدن آب یا افت فشار دیگر دوش‌ها و شـیرها در مشاعر می‌شود و گاهی افراد زمان طولانی برای استفاده از حمام یا دستشویی در انتظار او باید بمانند. این زیاده‌روی‌ها و معطلی‌ها سبب ناخشنودی افراد و بگومگوهای ناروا میان حجاج بیت‌الله الحرام می‌شود. رفتارهای انسان هیـچ‌گاه بی‌ارتباط با کارهای دیگران نیست؛ بلکه هر کوتاهی یا زیاده‌روی او گرفتاری‌هـا و ناهنجاری‌هـای بسیاری به دنبـال می‌آورد. به راسـتی از دست دادن فرصت‌هـا و وقت‌هـای ارزشـمند در چنین سـفر معنوی به دلیـل برخی کوتاهی‌هـا، برای حاجی که می‌توانـد پیوسـته در پرتو نور الهی، دلی سراسـر نور و صـفا داشـته و مایه مباهات پروردگار

ص: ۲۶

عالمیان نزد فرشتگان باشد، زیان‌بار نیست؟ او با اندکی دقت و مسئولیت‌پذیری بیشتر می‌تواند در جرگه حاجیان راستین جای گیرد و بر سفره ضیافت ویژه الهی بنشیند.

ج) خوردنی‌ها و نوشیدنی‌ها

قرآن کریم با اشاره به حق آدمی در استفاده از غذا و آب، بر پرهیز از اسراف تأکید می‌کند:(وَ کلُوا و اشْرَبُوا وَ لاتُسْرِفُوا)؛ «بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید.»(اعراف: ۳۱)

این دستور قرآنی در آموزه‌های روایی نیز دیده می‌شود: «پرخوری و اسراف در خوردن، در پیشگاه پروردگار نکوهیده است و رحمت الهی را از آدمی دور می‌سازد.» (۱) امام کاظم(ع) در این‌باره می‌فرماید: «اگر مردم در خوراک خویش میانه‌روی و اقتصاد را رعایت می‌کردند، بدن‌های آنها سالم و معتدل می‌گشت». (۲) حضرت علی(ع) نیز می‌فرماید:

بر شما باد رعایت میانه‌روی در مصرف غذاها؛ زیرا

۱- محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۲۹۸

۲- همان، ص ۴۹۹.

ص: ۲۷

این عمل موجب دوری از اسراف و سلامتی بدن است. (۱) زیاده‌روی در مصرف غذا، دستگاه گوارش را خسته و فرد را به بیماری‌های گوناگون دچار می‌سازد. بنابراین، انداختن سفره‌های رنگین در مهمانی‌ها و جشن‌ها و آیین‌های عروسی و بازدیدهای حج و عمره از روی چشم و هم‌چشمی یا حفظ جایگاه و شخصیت اجتماعی کاذب، از نمونه‌های آشکار اسراف و تبذیر شمرده می‌شود و پی‌آمدی جز کسالت برخی از حاضران در این‌نشست‌ها و سنگین شدن بار مالی صاحب مجلس نخواهد داشت. اگر چه امام صادق(ع) فرمودند: «در غذا و طعام اسراف نیست» (۲)، با درنگ در سخن ایشان، آن را به درستی باید فهمید و با برداشتی غلط آن را تجویزی برای پرخوری ندانست؛ زیرا معنای سخن ایشان این است که برآوردن نیازهای بدن با تغذیه کامل و حتی با هزینه بسیار اسراف نیست و انسان به توهم پرهیز از اسراف‌کاری، خود را به «سوء تغذیه» نباید دچار سازد. این معنا را با توجّه به سخن دیگری از آن امام بزرگوار بهتر می‌توان دریافت:

۱- همان، ص ۵۰۶

۲- همان، ص ۵۴۰.

ص: ۲۸

همانا اسراف در چیزی است که موجب اتلاف مال گشته و به بدن ضرر برساند. (۱) پرخوری و مصرف بیش از اندازه غذا، جز خستگی و بیماری معده و برهم خوردن اعتدال عمومی بدن، پی‌آمد دیگری ندارد. (۲) نکته‌های زیر را درباره اصلاح الگوی مصرف در خوردنی‌ها و نوشیدنی‌ها در سفرهای حج و عمره با توجه به اهمیت بهداشت غذا و تغذیه نباید از یاد برد:

یک- زائر نباید پرخوری کند یا از رژیم(پرهیز) غذایی ویژه‌اش دست بکشد. ازاین‌رو، بی‌توجهی به غذاهای رنگین غذاخوری‌های مدینه و مکه بسیار مهم است. غذاهایی مانند مرغ به ویژه «شنیسل» یا «کنتاکی»، سالاد اولویه، همبرگر و غذاهای دارای سس و تخم‌مرغ و خوراکی‌هایی که با دست‌کاری فراوان آماده می‌شوند، بیش از دیگر غذاها

۱- همان، ج ۱، ص ۳۹۷

۲- سید مهدی موسوی، پژوهشی در اسراف یا آفت سرمایه‌ها، صص ۱۸۰- ۱۸۴.

ص: ۲۹

مسموم و زیان بارند؛

دو- نوشابه‌های گازدار به دلیل وجود «کارامل» در آنها، سودمند نیستند. بنابراین، به جای استفاده بسیار از آنها، آب بطری‌های دربسته یا دوغ کم‌نمک را باید نوشید؛

سه- غذا به اندازه نیاز زائران در هتل‌ها هست و به هیچ روی از غذاهای بیرون هتل به‌ویژه خوراکی‌های دست‌فروش‌ها نباید خورد؛

چهار- برخی از زائران محترم، به انگیزه روزه‌گرفتن، غذای شب خود را به اتاق‌شان می‌برند تا هنگام سحر از آن استفاده کنند. این کار زمینه را برای مسمومیت‌های غذایی آنان فراهم می‌آورد. ازاین‌رو، زائران محترم مسئله را با مدیر کاروان‌شان در میان گذارند تا در هنگام سحر غذای گرم به آنان داده شود و چنانچه این کار شدنی نباشد، از مواد غیرپختنی سالم باید استفاده کرد؛

پنج- موز از میوه‌های رایجی است که برای زائران محترم فراهم می‌آورند و آنان در مصرف این میوه به‌ویژه موزهای کال نباید زیاده‌روی کنند؛ زیرا چنین کاری افزون بر ایجاد یبوست، حساسیت‌ها را تشدید می‌کند؛

شش- استفاده از سیب به‌ویژه هنگام گرفتار شدن به بیماری‌های تنفسی سفارش می‌شود؛ زیرا این میوه سلول‌های

ص: ۳۰

تخریب شده تنفسی را به سرعت بازسازی می کند؛

اگر زائری از ایران به همراه خود خوراکی آورده باشد، آن را پیش از فاسد شدن باید مصرف کند. برخی از زائران در روزهای پایانی سفر، خوراکی‌های خود را که هنگام خروج از ایران و در آیین بدرقه آنها را گرفته‌اند، از ساک‌هایشان بیرون می‌آورند و استفاده می کنند و حتی به دیگران نیز تعارف می کنند، غافل از اینکه این مواد در ساک‌ها بر اثر هوای گرم عربستان شاید فاسد شده باشند و موجب مسمومیت افراد شوند؛

هفت- بیماران قندی هنگام خوردن صبحانه، افزون بر پرهیز از پرخوری و نوشیدن نوشابه، از نوشیدن آب‌میوه‌های مصنوعی، خاکشیر و خوردن مواد شیرین به‌ویژه شکلات و شیرینی باید بپرهیزند؛

هشت- کره را از برنامه غذایی روزانه خود باید حذف کرد. کسانی که از فشار یا چربی خون بالا رنج می‌برند، از مصرف غذاهای چرب یا نمک باید بپرهیزند. بی گمان، استفاده از این مواد و باور به بی‌تأثیر بودن آنها در زائر خانه

ص: ۳۱

خدا، از نمونه‌های اسراف و توکل‌های نابه‌جا شمرده می‌شود؛

نه- الگوی مصرفی حاجیان در عرفات و منی بر پایه غـذاهای ساده و آماده‌ای سامان می‌یابـد که به آسانی فراهم و پخش می‌شوند. بنـابراین، زائران بـا پرهیز از پرخـوری‌و بـا اطمینـان بـه سـالم بـودن آن چـه می‌خورنــد، از غــذاهای گونـاگون و به‌ظـاهر خـوش‌مزه دست‌فروشان عرفات و منی باید چشم‌بپوشند؛

ده- حاجیان هنگام غروب روز نهم ذی‌الحجه، برای وقوف به مشـعرالحرام می‌روند. بنابراین، از مصـرف بی‌اندازه و خارج از الگوی مصـرف در عرفـات بایـد بپرهیزنـد و خود را دست‌کم برای دوازده ساعت وقوف آماده کننـد. کم‌خوری در مواقف، مشـکلی پـدید نمی‌آورد، اما پرخوری و رعایت نکردن الگوی مصـرف، پی‌آمـدهای بـدی ماننـد بیماری دارد. برای نمونه، برخی از زائران به دلیل نیاز مکرر به دست‌شویی‌های میان راهی، از کاروان جا می‌مانند و گم می‌شوند.

د) نان

اسراف در همه مواد غذایی مذموم است، اما نان ویژگی‌های دیگری دارد. نان، از غذاهای بنیادین

ص: ۳۲

خانواده‌های ایرانی به شمار می‌رود و بیشترین اسراف نیز در مصرف همین ماده غذایی صورت می‌گیرد. پیامبر گرامی اسلام درباره نان می‌فرماید:

اکرِمُوا الخُبزَ فَاَنّهُ قَد عَمِلَ فیه ما بَینَ العَرشِ إلی الأرضِ وَ ما بَینَهما

. (۱) نان را گرامی دارید؛ زیرا از عرش تا زمین و آن‌چه در میان آن دو است برای به دست آوردن آن تلاش کرده‌اند.

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند

تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری

هر چند مقصود از «نان» در این بیت مطلق‌روزی است، ولی می‌توان مصداق بارز آن را «نانی» دانست که مایه برکت سفره هر ایرانی است.

بنابراین، برای جلوگیری از اسراف نان، بهتر است از آن به اندازه نیاز مصرف کنیم و از پایمال کردن بسته‌های سالم نان خودداری کرد. همچنین مناسب است که زائران در

۱- شیخ عباس قمی، سفینه البحار، ج ۱، ص ۶۱۵.

ص: ۳۳

سفرهای حج و عمره از گرفتن نان اضافه به‌ویژه بردن آن به اتاق‌های هتل بپرهیزند. برخی از زائران به سبب دیر رسیدن به صبحانه، از مسئول تدارکات کاروان یا رستوران هتل مقداری غذا می‌گیرند و آنها را به اتاق‌های خود می‌برند که در بیشتر وقت‌ها، همه نان را نمی‌خورند و ازاین‌رو، بخش فراوانی از دورریختنی‌های پایان اقامت زائران، نان خشک یا نان مانده در یخچال‌هاست. نان خشک و مصرف ناشدنی را برای کار مناسب دیگری باید استفاده کرد.

دعای زیر از پیامبر گرامی اسلام(ص) اهمیت و ارزش نان را برای حیات بشری نشان می‌دهد:

بار خدایا! برای ما در نان برکت ده و میان ما و نان جدایی مینداز! که اگر نان نباشد، روزه نمی‌گیریم و نماز به پا نخواهیم داشت و فرایض پروردگارمان را ادا نخواهیم کرد. (۱)

ه) پوشاک

لباس مایه زینت و آراستگی انسان است و اگر به طور مناسب و هماهنگ با شأن و جایگاه فرد گزینش شود، حافظ شأن و مقام او خواهد بود. امام صادق(ع) خطاب به یکی از شیعیانش فرمود: «لباس بپوش و آن را مایه آراستگی خود

۱- وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۳۲۳.

ص: ۳۴

قرار ده. همانا خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد و توجّه داشته باش که لباس تو از حلال باشد». (۱) امام صادق(ع) همچنین می‌فرماید: «لباس بیرونت را که با آن در اجتماع حاضر می‌شوی، لباس خانه‌ات قرار نده».

داشتن لباس به اندازه نیاز موجب ماندگاری بیشتر آن می‌شود، اما استفاده نابه‌جا از آن، نمونه‌ای از هدر دادن و اسراف است.

پیامبر اکرم(ص) و بیشتر امامان معصوم: با توجه به وضع عمومی مردم و برای هم‌دردی با محرومان یا زهدورزی، لباس‌های ساده و گاه خشن می‌پوشیدند، اما به هر روی، پوشیدن لباس‌های لطیف و زیبا از دید اسلام ناپسند نیست. گفته‌اند که امام رضا(ع) لباس‌های خشن می‌پوشیدند، اما هنگام برخورد با مردم از لباس‌های زیبا و لطیف استفاده می‌کردند. (۲) آن حضرت با این شیوه به مبارزه عملی با «رهبانیت» و «عزلت‌طلبی» در آن زمان می‌پرداخت. بنابراین، وضع عمومی

۱- الفروع الکافی، ج ۶، ص ۴۴۲، ح ۷

۲- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۷۶، ح ۳.

ص: ۳۵

مردم را در انتخاب گونه لباس باید در نظر آورد.

به رغم اینکه بسیاری از خانواده‌ها در تأمین نیازهای حیاتی خود ناتوانند و گاه در فقر و محرومیت به سر می‌برند و شمار فراوانی از دانش‌آموزان کشور به‌ویژه در روستاها حتی کفش و لباس درخوری برای رفتن به مدرسه ندارند، برخی از خانواده‌ها در مسئله پوشش به اسراف و تبذیر می‌پردازند. بخشی از سفر معنوی حج این افراد برای خرید لباس‌های رنگارنگ از فروشگاه‌های ویژه صرف می‌شود؛ زیرا آنان از سر چشم و هم‌چشمی یا تقلید از مُدهای غربی، لباس‌های گران فراوانی می‌خرند و پیش از استفاده کامل از یک لباس، آن را کنار می‌گذارند و برای مجلس و مهمانی دیگر، لباس تازه‌ای فراهم می‌آورند. گویی پوشیدن لباس وصله‌دار، زشت و ناپسند است، اما استفاده کامل از لباس حتی لباس رفو شده، از دید فرهنگ اسلامی، قدرشناسی نعمت و با میانه‌روی و صرفه‌جویی در زندگی سازگار است. در زندگی امام صادق(ع) آمده است که یکی از شیعیان امام صادق(ع) نزد آن حضرت رفت و با دیدن پیراهن وصله‌دار ایشان به آن امام خیره و از چنین پوششی، شگفت‌زده شد. امام علت خیره شدن او را پرسید. وی گفت: به پینه گریبان شما می‌نگرم. امام فرمود: این کتاب را بردار و مطلبی از آن بخوان. آن مرد کتاب پیش روی آن حضرت را برداشت و در آن نظر افکند و این نوشته را در آن دید:

ص: ۳۶

لا ایمانَ لِمَن لا حَیاءَ لَه وَ لا مالَ لِمَن لا تَقدیرَ لَه و لا جَدیدَ لِمَن لا خَلَقَ له

. (۱) کسی که حیا ندارد ایمان ندارد و کسی که در معاش خود تقدیر و برنامه ندارد از ثروت بی‌بهره است و کسی که از کهنه استفاده ننماید، نو و جدیدی برای او نمی‌ماند.

البته داشتن لباس‌های بسیار و استفاده از هر یک از آنها در جای مناسب آن، از نمونه‌های اسراف نیست؛ یعنی انسان برای هر یک از زمان‌های اشتغالش به کار یا استراحت، تفریح و شرکتش در جشن‌ها و مهمانی‌ها یا مجالس عزاداری، لباس ویژه‌ای می‌تواند داشته باشد. «یکی از شیعیان امام کاظم(ع) به آن حضرت گفت: مردی ده پیراهن دارد. آیا این کار او اسراف است؟ حضرت فرمود: نه؛ زیرا این کار روشی برای استفاده و بهره‌برداری بیشتر از لباس‌ها و موجب ماندگاری آنها است. اگر لباسی که با آن آبرو و شخصیت خود را حفظ می‌کنی [مانند لباس شرکت در

۱- همان، ح ۲.

ص: ۳۷

مجالس عمومی]، در جاهای کثیف و آلوده بپوشی، به اسراف دچار شده‌ای.» (۱) امام صادق(ع) نیز در این‌باره می‌فرماید: «اسراف این است که جامه حفظ آبرویت را در وقت عادی بپوشی». (۲)- بنابراین، دو چیز در زمینه پوشاک ممنوع و از نمونه‌های اسراف شمرده شده است:

یک- اینکه انسان از حدّ خویش فراتر رود و برای خود و خانواده‌اش پوشاکی بخرد که از چارچوب شأن و جایگاه اجتماعی یا اقتصادی او بیرون است؛

دو- اینکه با استفاده بی‌اندازه و نامنظم از پوشاک خود، زمینه کهنگی زودرس آنها را فراهم آورد. (۳)- نکته‌های زیر را درباره پوشاک و پوشش در سفر معنوی حج نباید فراموش کرد:

یک- عوض کردن ملحفه‌ها کار نیکویی است، اما در بسیاری از اوقات با تمیز نگه داشتن آنها، از شمار تعویض‌ها می‌توان کاست؛

دو- استفاده از وسایل شخصی به‌ویژه حوله، لباس،

۱- محمد بن حسن طبرسی، مکارم الاخلاق، ص ۹۸

۲- وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۵۲، ح ۳

۳- پژوهشی در اسراف یا آفت سرمایه‌ها، ص ۱۸۷.

ص: ۳۸

شانه، روسری و چادر و پرهیز از دادن آنها به دیگران و نپوشیدن لباس‌های نو پیش از شستن آنها؛ اهمیت فراوانی دارد؛
سه- شستن و تمیز نگه داشتن لباس‌ها، فرد را از شست‌وشوهای چندباره و خریدهای غیرضروری در سفر حج و زیارت بی‌نیاز می‌کند.

و) تشریفات

امروزه بسیاری از درآمدهای اشخاص و خانواده‌ها برای امور تشریفاتی هزینه می‌شود که پایه و اساسی جز چشم و هم‌چشمی ندارد. برخی از افراد نیز از سر تفاخر و خودنمایی بر گستره سفره خود می‌افزایند. رسول الله(ص) در نکوهش این کار می‌فرماید:
هر کس، از سر ریا و خودنمایی، سفره بگستراند و اطعام نماید، خداوند، مثل همان طعام، از غذای چرکین جهنم به او بخوراند و همان طعام را به صورت آتشی در درون او قرار دهد تا این که میان

ص: ۳۹

مردم، داوری نماید. (۱) چنین پذیرایی‌ها در آیین‌های عزا و عروسی و شادمانی بسیار دیده می‌شود. البته اسلام به ولیمه دادن برای عروسی، به دنیا آمدن فرزند، بازگشت از سفر زیارتی، خرید خانه و ... سفارش، اما برای آن نیز اندازه‌ای معین می‌کند. رسول گرامی اسلام(ص) می‌فرماید:

دادن ولیمه، روز اول، حق و به جا است، روز دوم خوب است و بیش از آن، ریاکاری و خودنمایی است. (۲) مبادا حاجی برای عمل به مستحب؛ یعنی دادن ولیمه از حرام شرعی سر درآورد و به معصیت دچار شود. انگیزه او- ان‌شاءالله- عمل کردن به مستحب و کسب رضای الهی است، اما چنانچه برخی از انگیزه‌های دیگر مانند تفاخر، ریا و ... در او تأثیر بگذارند، از اسراف و حرام شرعی سر در خواهد آورد. بیچاره انسانی که بسیار تلاش کرده و پس از سالیانی برای رفتن به سفر حج توفیق یافته و در میقات جامه احرام به تن کرده و به خدای خود لبیک گفته، اما به چنین خطاها و گناهان دچار شده است. اگر او به دور و برش نگاهی بیاندازد و شیوه زندگی همسایگان و بستگان خود را

۱- محمد بن علی بابویه قمی، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۲۸۶

۲- احمد بن خالد برقی، المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۸.

ص: ۴۰

به خوبی بنگرد و درماندگی افراد نیازمند را در تأمین خوراک و پوشاک یا هزینه تحصیلی و ازدواج فرزندان یا پرداخت بدهی‌هایشان ببیند و بداند که آنان برای تأمین نیازهای ضروری‌شان به هر کاری دست می‌زنند و سرانجام از زندان سر درمی‌آورند، از ریخت و پاش دوری می‌کند و این سنت الهی و این عمل مستحب را با گروه اندکی برگزار خواهد کرد و به جای برپایی مجالسی با حضور چندصد نفر، هزینه‌های آنها را برای برآوردن نیازهای محرومان یا فراهم کردن زمینه اشتغال یا ازدواج‌شان خواهد پرداخت. به طور متوسط هشتصدهزار نفر در سال به سفر عمره و حج تمتع می‌روند؛ چنانچه پانصدهزار نفر از آنان مجالس ولیمه با حضور چند صد نفر برگزار کنند، سالیانه برای برپایی این مجالس مبالغ هنگفتی صرف می‌شود. اگر چنین مجالسی تا اندازه‌ای ساده‌تر برگزار شود، بسیاری از هزینه‌های اضافی کاسته می‌شود.

شاید کسی بگوید: «ای بابا! با حرف مردم چه کنیم؟ فردا هزار حرف برای ما درمی‌آورند». باری، خشنود کردن همه

ص: ۴۱

مردم هیچ‌گاه شدنی نیست و مردم به هر روی «حرف خواهند زد». انسان با خدای خود باید داد و ستد کند و به دنبال کسب رضای او باشد و البته دلیل کارش را نیز به مردم بگوید. امام علی(ع) می‌فرماید:

کسی که میان خود و خدا اصلاح کند، خداوند میان او و مردم را اصلاح خواهد کرد و کسی که امور آخرت را اصلاح کند، خدا امور دنیای او را اصلاح خواهد کرد و کسی که از درون جان، واعظی دارد، خدا را بر او حافظی است. (۱) اگر انسان رضای خدا را به دست آورد، مردم نیز از او راضی خواهند شد. این هزینه‌ها را برای ازدواج، تحصیل یا رفع مشکل یک جوان می‌توان پرداخت. پیش‌گامی آدمی در این کارها چه مشکلی پدید می‌آورد؟ چنین کارهایی راه را برای دیگران نیز هموار می‌کند.

لبیک‌گویان راستین در همه رفتارهاشان تنها دعوت حضرت رب العالمین را پاسخ می‌دهند و تنها به او لبیک می‌گویند نه به وساوس شیطانی و هوای نفسانی.

۱- امام علی ۷: «مَنْ أَصْلَحَ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللهِ سُبْحَانَهُ أَصْلَحَ اللهُ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ النَّاسِ وَ مَنْ أَصْلَحَ أَمْرَ آخِرَتِهِ أَصْلَحَ اللهُ لَهُ أَمْرَ دُنْيَاهُ وَ مَنْ كَانَ لَهُ مِنْ نَفْسِهِ وَاعِظٌ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ اللهِ حَافِظ». نهج البلاغه، کلمات قصار، کلمه ۸۹.

ص: ۴۲

اعجاز زائران ایرانی

«آنها دو تُن را نه تن میکنند». این جمله، آگهی تبلیغاتی نیست و درباره دانه‌درشتهای اقتصادی، پیمان‌کاران، سرمایهگذاران، کارآفرینان، کارخانهداران، بانکداران، تاجران، پزشکان تغذیه وحتی کشاورزان سخن نمی‌گوید.

این جمله درباره «معجزه حجاج ایرانی» است که می‌توانند وزن بار هواپیما را در سفری دور و دراز، چهار یا پنج برابر کنند و میزبانان نامهربان خود را در برابر رفتار ناشایست و تحقیرآمیز و بهانههای «بنی‌اسرائیلی» شان، با ارزهای ایرانی بنوازند، جنسهای کم‌ارزش(بنجل) چینی و عربی را از بازارهای مکاره عربستان بخرند و پی‌آمد سفری معنوی را در قالب جعبههای لوازم آرایش، اتو، سشوار، جاروبرقی، کف شور بخار، پارچه، دوربین‌های عکاسی، فیلم‌برداری، پنکه، عطر، دارو، چای و ... به آشنایان خود هدیه دهند تا عربان و حاجیان دیگر کشورها آنان را که چمدانهای شکم برآمده و سنگین سوغاتیهای نخواستنی را نفس نفس زنان روی زمین می‌کشند، به یک‌دیگر نشان

ص: ۴۳

دهند و به آنان پوزخند بزنند: «آنها را ببینید! ایرانیاند!»

هر ایرانی افزون بر حـدود ۲۶۰ دلار هزینههای ثابتی که به دولت عربستان میپردازد، نزدیک به ۵۵۰ دلار از بازارهای این کشور خرید میکند؛ یعنی درآمدزایی هر زائر ایرانی برای این کشور بیش از هشتصد دلار است که با توجه به سفر هشتصد هزار زائر ایرانی در هر سال برای حج تمتع و عمره به عربستان، سالانه بیش از هفتصد میلیون دلار ارز از ایران بیرون می‌رود و دست کم پانصد میلیون دلار از آن در خریدهای غیر ضروری صرف می‌شود که حتی با اندکی از آن برق یا آب تصفیه شده یا امکانات بهداشتی یا آموزشی را به روستایی پرت در ایران می‌توان رساند یا زمینه را برای آزادی برخی از بدهکاران مالی از زندان فراهم کرد یا هزینه درمان را به شماری از بیماران نیازمند پرداخت یا نان شبی برای خانوادههای عضو «کمیته امداد» و بهزیستی خرید.

آیا صرف پرداخت این هزینه‌ها برای خرید سوغات از نمونه‌های اسراف نیست؟

حضرت امام راحل در رهنمودی حکیمانه به حجاج چنین سفارش می کند:

کسانی که به عنوان سوغات، مصارف ناروا می‌نمایند یا

ص: ۴۴

تشریفات و مهمانی‌های خارج از رویه در وقت برگشت از حج می‌نمایند مقتضی است این نحو هزینه‌ها را صرف احتیاج برادران و خواهران علیل و مستمند خود نمایند که خداوند تعالی به آنان اجر و برکت عنایت فرماید. (۱) ایشان درباره کاهش تشریفات و هزینه‌های گزاف و ناسازگار با فلسفه حج می‌فرمایند:

کالاهایی که در حجاز به حجاج محترم عرضه می‌شود، آنچه مربوط به آمریکای مخالف با آرمان‌های اسلامی و اساساً مخالف با اسلام است، خریداری آنها کمک به دشمنان اسلام است و ترویج باطل است و از آنها باید احتراز شود. (۲) بر پایه این فرمایش حضرت امام، هیچ‌گاه با خرید کالاهایی که مانند آنها را در ایران اسلامی می‌توان به دست

۱- صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۶۳. بخشی از پیام امام خمینی درباره وظیفه حاجیان(۲۹/ ۶/ ۵۸)

۲- صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۹۷. بخشی از پیام امام خمینی به زائران بیت الله الحرام(۱۶/ ۵/ ۶۵).

ص: ۴۵

آورد، به دشمنان نباید کمک کرد. این دشمن گاه «امریکا» و زمانی کشورهای دیگر است که برنامه‌هایشان با آرمان‌ها و هدف‌های اسلام و انقلاب ناسازگار می‌نماید.

دل‌مردگی‌ها، افزون شـدن تعلقات دنیوی، درگیری‌های ذهنی و از میان رفتن حال عبادت و فرصت‌های زرین معنوی، از پی‌آمدهای بـدِ رفتن به بازار است. حاجی پس از سالیان درازی انتظار، چنین فرصت و غنیمتی به دست می‌آورد و می‌توانـد با جدایی از تعلقات دنیایی در دادوسـتد با خـدا در این بازار معنوی، بهترین چیزها را برای خود و جامعه‌اش به ارمغان بیاورد، اما صـد افسوس که او این وقـت گران‌بهـا را در تماشـای ویـترین مغازه‌هـا و پرسـه‌زدن در بازارهـا از کـف می‌دهـد؛ زیرا هنگـامی که خسـته و کـوفته از بـازار بازمی‌گردد حالی برای رفتن به مسـجدالحرام یا مسـجدالنبی نـدارد و حتی نمازش را با شـتاب و کسالت می‌خواند و اگر تا پاسـی از شب به خریـد کالاـ سرگرم باشـد، از تهجـد و شب‌زنـده‌داری یـا شـرکت در نمـاز صـبح بـاز می‌مانـد و چنـانچه برخی از کالاهـا یا لباس‌هایی که خریـده است مناسب نباشـد، بایـد برای تعویض آنها دوباره به مراکز خرید برود. اگر خرید او با نماز جماعت هم‌زمان شود، او را با آن کالاها به مسجدالحرام راه نمی‌دهند و اگر بیرون مسجد بماند، دیگران

ص: ۴۶

می گوینـد که این ایرانی‌ها مجوسـی‌اند و نماز نمی‌خوانند و افزون بر این بدبینی‌ها به زائران ایرانی، هزار مصـیبت دیگر پیش خواهد آمد.

شاید کسـی بپرسد آیا خریدن سوغات مسـتحب نیست؟ اگر خریدنش این دردسـرها را دارد، نخریدن آن هم موجب شرمساری زائر نزد فرزندان و بستگانش می‌شود؛ پس چه باید کرد؟

خریـدن سوغـات مسـتحب است و بزرگـان دین نیز در احـادیثی بر آن تأکیـد کرده‌انـد، اما به راستی شـیوه‌های بهتری برای این کار نمی‌توان اندیشـید که بسیاری از این آسـیب‌ها پدیـد نیاید؟ با آسان‌گیری و کنار گذاردن برخی از تکلفات، خرید سوغات را نیز به عبادتی دیگر می‌توان بـدل کرد. برای نمونه، چیزهای کوچک‌تر و مناسب‌تر ماننـد عطر، تسبیح، سـجاده و چادر نماز می‌توان خرید. زائر همچنین بایـد در وقت مناسبی به بازار برود تا آسـیبی به عبادات او نرسـد و موجب بدبینی دیگران مسـلمانان نشود. برای نمونه، صبح یا ظهر پس از بازگشت از حرم، هنگام رفتن به هتل و زمان‌هایی جز

ص: ۴۷

هنگام برپایی نمازهای جماعت، می‌تواند به بازار برود.

ز) اسراف در استفاده از وسایل

تاکنون فراوان دیده‌ایم که برخی از افراد از کالاهای گران‌بها استفاده می‌کنند، اما آن کالاها پس از زمان کوتاهی قابل استفاده نیستند. برخی از افراد نیز با استفاده درست از کالاها، چند برابر دیگران از آنها بهره می‌گیرند. برای نمونه، یکی لباس را در یک یا دو ماه پاره و بی‌مصرف می‌کند و دیگری لباسش را چند سال می‌پوشد.

اگر کسی لباس بیرونی‌اش را در خانه یا محیط کار خود بپوشد سریع‌تر کثیف می‌شود و بر اثر شست‌وشوی مکرّر دیگر از آن نمی‌توان استفاده کرد. بنابراین، برای محیط کار یا منزل لباس‌های مناسب‌تر، راحت‌تر و ارزان‌تر می‌توان خرید. این نکته‌ای است که کوتاهی کردن درباره آن، انسان را به اسراف می‌کشاند. امام صادق(ع) در این باره می‌فرمایند:

کمترین اندازه اسراف این است که لباس بیرونت را لباس خانه [و] دم‌دستی قرار دهی و ته‌مانده ظرفت را دور بریزی و ... (۱)

همچنین پاکیزه نگه‌داشتن لباس‌ها بر عمر آن می‌افزاید و از اسراف در آب و برق و استهلاک دستگاه لباس‌شویی و

۱- محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۴۶۲، ح ۴۹۸؛ به نقل از اصول کافی، ج ۴، ص ۵۶.

ص: ۴۸

مصرف مواد شوینده جلوگیری می کند.

حاجی هنگام سفر و پیش و پس از سفر، باید در استفاده از پوشاک، وسایل همراه و وسایلی که در هتل می گذارد، دقت کند. روشن گذاشتن پیوسته کولر با دور تند، حتی زمانی که کسی در اتاق نیست، راه رفتن با کفش بیرون روی فرش یا موکت اتاق، ریختن مواد غذایی روی فرش یا ملحفه، افزودن درجه سرمایش یخچال و ... از چیزهایی به شمار می‌روند که غفلت از آنها می‌تواند انسان را به گناه و دوری از رحمت پروردگار سوق دهد.

ح) اسراف در وقت (مدیریت زمان)

وقت، از گران‌مایه‌ترین سرمایه‌هایی است که خدای سبحان به انسان عطا کرده است، اما بیشتر افراد ارزش این سرمایه را نمی‌شناسند و آن را ارزان می‌فروشند و از عمر گران‌بهای خود بهره‌ای نمی‌برند و در پایان عمرشان انگشت حسرت به دندان می گزند و جز افسوس چیز دیگری برایشان نمی‌ماند. امیر بیان، امام علی(ع) در کلامی گهربار در این باره، چنین هشدار می‌دهد:

ص: ۴۹

ای مردم! اینک، اینک! [زمان حال را مغتنم شمارید] پیش از آنکه پشیمان شوید و پیش از آنکه هر کسی گوید: «دریغا بر آنچه در حضور خـدا کوتاهی ورزیـدم و بی‌تردیـد من از ریشـخندکنندگان بودم» یا گوید: «اگر خدا هدایتم می‌کرد، هر آینه از پرهیزگاران بودم» یا چون عذاب را ببیند، گوید: «کاش مرا برگشتی بود تا از نیکوکاران باشم». (۱) البته در این میان افراد اندکی هستند که قدر این سرمایه گران‌بها را شناخته‌اند و به رغم عمر کوتاهشان آثار و برکات فراوان از خود بر جای گذارده‌اند.

خداوند به برخی از اوقات فضیلتی ویژه داده و آنها را از رحمت خود سرشار کرده است، مانند ایام حج یا ماه رمضان که بندگان به ضیافت(مهمانی) خدا بار می‌یابند و از کرامت خاص برخوردار می‌شوند. برای حاجی که پس از سال‌ها، به تشرف به بیت الله الحرام توفیق می‌یابد، بهترین فرصت پیش می‌آید تا به ضیافت الهی در حریم حرم یار راه یابد و از گناهان ایمن شود. در این زمان و مکان پربرکت حاجی از

۱- امام علی ۷: «الآنَ الآنَ مِنْ قَبْلِ النَّدَمِ وَ مِنْ قَبْلِ أنْ تَقُولَ نَفْسٌ یا حَسْرَتی عَلی ما فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللهِ وَ إنْ کُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِینَ أوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللهَ هَدانِی لَکُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِینَ أوْ تَقُولَ حِینَ تَرَی الْعَذابَ لَوْ أَنَّ لِی کَرَّةً فَأَکُونَ مِنَ الْمُحْسِنِین».

ص: ۵۰

این فرصت زرین چگونه بهره می‌برد؟ زمانی که هر لحظه‌اش بر همه اوقات شرافت دارد و در آن بهترین سرمایه‌های معنوی را می‌توان به دست آورد. یعنی هنگام محرم شدن و لبیک گفتن، هنگام طواف کردن و نماز خواندن، هنگام وقوف در عرفات و مشعر و منا و قبل و بعد از اعمال در کنار بیت الله الحرام در مکه مکرمه و گفتن هر سبحان الله در آنجا، با انفاق مالیات کوفه و بصره برابری می‌کند. (۱) ای حاجی! آیا برای این بهترین فصل عمر برنامه‌ریزی کرده‌ای تا در روز حسرت، انگشت به دندان نگیری و غصه نخوری؟! امام علی(ع) می‌فرماید: «هرگاه فرصتی دست داد آن را شکار کنید، زیرا از دست دادن فرصت مایه اندوه است». (۲) انس گرفتن حاجی به نماز و قرآن، خلوت کردنش با معبود، تفکر و تدبرش در آیات الهی و یافتن پاسخ‌هایی

۱- محمد بن علی بن بابویه قمی، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۴۶، ح ۹۵

۲- میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۴۵۸۴.

ص: ۵۱

برای اینکه او کیست، از کجا آمـده و آمدنش برای چه بوده است، برنامه‌کاری وی را باید فرا بگیرد و شاید غفلت و بی‌برنامگی، او را به اسراف در این سرمایه و نعمت بزرگ الهی دچار سازد.

افسوس که برخی از حاجیان به دلیل نداشـتن برنامه دقیق، به غفلت دچار می‌شونـد و اوقات شـریف را به گپ‌زدن و گفت‌وگوهایی دربـاره مسائـل کـم‌ارزش می‌پردازنـد. برخی از زائران نیز بســیاری از اوقـات خـود را بـه تماشـای تلویزیـون و پـاره‌ای از برنامه‌هـای کم‌ارزش یا «ضد ارزش» می‌پردازند.

حاجی می‌تواند با مشورت با افراد باتجربه مانند روحانی کاروان، بهترین اوقات را برای تشـرف به حرم برگزیند. برای نمونه، پس از نمـاز که شـمار فراوانی از زائران برای سوارشـدن به اتوبوس‌هـا ازدحام می‌کننـد، با حضور بیشتر در حرم به عبادت و تلاوت قرآن و دیگر برنامه‌هـای سودمنـد می‌توان پرداخت یـا در اتوبوس به تلاوت قرآن یا ذکر خـدا سـرگرم بود و این‌چنین دل و جانش را با یاد خدا می‌تواند صیقل بدهد.

ط) وسیله نقلیه

برپایه روایت‌های اسـلامی، داشتن مرکب خوب و راهوار از سعادت انسان شمرده می‌شود. یکی از مصادیق اسراف استفاده نادرست از وسیله نقلیه است. در این میان آنچه که اهمیت دارد

ص: ۵۲

در نظر گرفتن مقام و شأن اجتماعی شخص با وسیله‌ای است که از آن استفاده می کند. امام صادق(ع) می‌فرماید:

آیـا گمـان داری به خاطر داشـتن مال فراوان کسـی مجاز است اسبی را به ده‌هزار درهم بخرد، در حالی که اسب بیست درهمی او را کفایت می کند؟ مگر نه این است که خداوند فرموده: اسـراف نکنید که خدا اسراف کنندگان را دوست ندارد! (۱) کسی که با یک خودروی داخلی، نیـازش برآورده می‌شود، آیـا می‌توانـد خودروهـای گران‌بهـای خـارجی بخرد؟ اگر با یک یا دو خودرو یا با یک مینی‌بوس آیین بـدرقه یا اسـتقبال را بتوان به انجام رساند، آیا راه انداختن خودروهای شخصـی بسـیار اسـراف نیست؟ این منظره چه تصویری برای دیگر زائران و مشایعت کنندگان می‌سازد!

۱- تفسیر عیاشی، ج ۳، ص ۱۳.

ص: ۵۳

یکی از زشت‌ترین و معصیت‌بارترین نمونه‌های اسراف، زیاده‌روی در استفاده یا از میان بردن «بیت‌المال» مسلمانان

ص: ۵۴

است. امیرالمؤمنین(ع) در نامه‌ای راه‌گشا در این باره به یکی از کارگزاران خود می‌فرماید:

تو در این مالیاتی که می‌گیری، حقّ معینی داری و با فقرا و مستمندان شریک هستی. ما حقّ تو را خواهیم داد و تو نیز حقّ آنان را بپرداز و اگر چنین نکنی از کسانی به شمار خواهی رفت که بیشترین دشمن را در قیامت داراست و وای بر کسی که دشمن او در نزد خداوند، فقیران و نیازمندان و درخواست‌کننده‌ها و پس‌خوردگان از حقوق خویش و ضرردیده‌ها و در راه مانده‌ها باشند ... همانا بزرگ‌ترین خیانت، خیانت به امّت و زشت‌ترین ناخالصی‌ها، ناخالصی پیشوایان و کارگزاران امور است. (۱) پاس‌داری انسان از اموال عمومی و بیت‌المال، نشانه فرهنگ بالا و تعهّد او و بی‌توجهی به مسائل حفاظتی و نگهداری از اموال بیت‌المال یا استفاده شخصی از آنها، نشانه بی‌تعهّدی و کم‌رشدی وی است.

پای‌بندی افراد جامعه به حفاظت از بیت‌المال، باید بیش از دقت و توجهشان به نگاه‌داری اموال شخصی باشد. در این راستا، دولت اسلامی و سازمان «حج و زیارت» با وضع کردن قانون‌های شدید و گرفتن تعهّدات محکم و با نظارت

۱- نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، نامه ۲۶.

ص: ۵۵

دقیق، از فرسایش بیت‌المال باید جلوگیری کند و از سپردن آن به دست افراد ناآگاه و مسئولیت‌ناپذیر بپرهیزد. این سخن به هیچ روی به معنای سخت‌گیری و ایجاد محدودیت در استفاده درست و به جا از بیت‌المال نیست؛ بلکه تضمینی برای نگاهبانی اموال عمومی در برابر دستبرد خائنان به شمار می‌رود. باری، پایه همه طرح‌ها و برنامه‌ها در این باره، آگاهی و توجه بیشتر مردم به‌ویژه کارمندان اداره‌ها و نهادهای مرتبط با زائران به بهره‌گیری درست از اموال عمومی است. جامعه باید بپذیرد که بی‌توجّهی به این اموال رفتاری ضدّ اسلامی و ملّی و با معیارهای حکومت علوی ناسازگار است و در خور سازمان‌ها و نهادهای انقلابی و دولتی به‌ویژه بخش‌های مرتبط با سفرهای معنوی نیست.

چرا وسایل و لوازم نهادهای دولتی در زمان اندکی فرسوده می‌شوند و مسئولان پیوسته ابزار تازه درخواست می‌کنند؟

گاهی اسراف در بیت‌المال نمونه‌ای از اتلاف و تبذیر شمرده می‌شود؛ همچنان‌که گاهی بهره‌برداری از آن، تجاوز

ص: ۵۶

از حدّ عرفی و جایگاه اجتماعی به شمار می‌رود. برای نمونه، رئیس بخشی از نهادهای وابسته به سفرهای معنوی، برای دفتر کارش به وسایلی نیاز دارد که بنابر ویژگی‌های آن کار، چارچوپ ویژه‌ای برای آنها تعیین شده است. بیرون رفتن از این چارچوب و فراهم کردن محیطی تشریفاتی و «لوکس» فراتر از آن، اسراف و خیانت در اموال عمومی شمرده می‌شود.

همچنین، هزینه همایش‌ها و نشست‌هایی که به مناسبت‌های گوناگون در گوشه و کنار کشور و حتی خارج از کشور و در مدینه و مکه و دیگر شهرهای زیارتی برگزار می‌شوند، حدّ معین و مقبولی دارد که گذشتن از آن، موجب اسراف و تبذیر می‌شود و افزون بر این، زمینه را برای بدبینی مردم و زائران به مسئولان فراهم می‌آورد و غضب خداوند را نیز در پی دارد. این کار، همچنین نشست‌ها را از دست‌یابی کامل به هدف‌های معنوی‌شان دور خواهد کرد.

علی(ع) درباره اهمیت بیت‌المال و اموال عمومی جامعه در دورانی که بر کرسی خلافت نشستند، مطالب شایسته‌ای فرمودند که برخی از آنها چنین گزارش می‌شود:

یک- آن حضرت به درخواست عبدالله بن‌زمعه، یکی از اصحابش، برای گرفتن سهم بیشتری از بیت‌المال پاسخ

ص: ۵۷

دادند: «این مال نه از آن توست نه از آن من، بلکه غنیمت مسلمین است». (۱) دو- ایشان به برخی از کارگزارانشان نوشتند: نوک قلم‌هایتان را ریز کنید، سطور را به هم نزدیک کنید، کلمات زیادی را نسبت به من [در نوشتن گزارش] حذف کنید، محتوا و مفهوم اصلی را بیان کنید، از زیاد نوشتن بپرهیزید! به‌درستی که اموال مسلمین قبول ضرر نمی‌کند. (۲) سه- همچنین فرمودند: «همانا بالاترین خیانت، خیانت به مردم است». (۳) اسراف در اموال عمومی و بیت‌المال به چند شکل متصورمی‌شود:

اول- زیاده‌روی در مصرف و استفاده از اموال عمومی و بی‌توجهی و بی‌دقتی به آن؛

۱- نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، خطبه ۲۳۲

۲- محمدباقر محمودی، نهج السعاده، ج ۴، نامه ۱۲، ص ۳۰

۳- نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، نامه ۲۶.

ص: ۵۸

دوم- سودجویی شخصی و خانوادگی از اموال عمومی؛

استفاده شخصی از اموال عمومی افزون بر اسراف، خیانت و کاری حرام به شمار می‌رود. سیره عملی علی(ع) در استفاده از بیت‌المال بهترین دلیل بر این مطلب است. آن حضرت در هر جمعه بعد از جارو کردن کف خزانه، دو رکعت نماز می‌خواند و خدا را سپاس می‌گفت و به آن نماز می‌فرمود: «ای نماز شهادت بده که از اموال مسلمین چیزی برای خود نگه نداشتم». (۱) هنگامی که طلحه و زبیر برای کاری شخصی در مرکز بیت‌المال نزد آن حضرت رفتند، او چراغ پیش رویش را خاموش کرد و دستور داد که چراغ دیگری از منزل بیاورند. آن دو درباره علت این کار پرسیدند. آن حضرت فرمود:

کان زَیتُه مِن بَیتِ المالِ، لا یَنبَغی ان نُصاحِبَکُم فِی ضَوئه

. (۲) روغن این چراغ از بیت‌المال بود سزاوار نبود در نورش با شما صحبت کنم.

۱- حسام الدین متقی هندی، کنز العمال، ج، ص ۱۸۳

۲- شرح احقاق الحق، ج ۸، ص ۵۳۹.

ص: ۵۹

کتاب‌نامه

* قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی، دارالقرآن الکریم، قم، ۱۳۷۳ ش.

* سیدرضی، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

* صبحی صالح، نهج البلاغه، قم، انتشارات هجرت، ۱۳۹۵.

ابن بابویه قمی، محمد بن علی، الخصال، انتشارات جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۳ ق.

ابن‌بابویه قمی، محمدبن علی، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، قم، منشورات الرضی، ۱۳۶۸.

امام خمینی، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(قدس سره).

برقی، احمدبن خالد، المحاسن، قم، المجمع العالمی لاهل البیت(ع) ۱۴۱۳ ه. ق.

تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم،

ص: ۶۰

ترجمه سید جمال الدین حسینی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.

حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، چاپ اسلامیه، چاپ ششم، ۱۴۰۲ ق.

حسینی، سید نعمت الله، مردان علم در میدان عمل، ناشر، ۱۳۷۱.

حکیمی، محمدرضا، الحیاه.

راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، دفتر نشر الکتاب، ۱۴۰۴ ق.

رزاقی، ابراهیم، الگوی مصرف و تهاجم فرهنگی.

شوشتری، نورالله، احقاق الحق، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، قم.

الشیخ محمودی، نهج السعاده، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، بی‌تا.

طبرسی، فضل بن حسن، مکارم الاخلاق، قم، منشورات شریف رضی، بی‌تا.

طوسی، محمد بن حسن، امالی، قم، دارالثقافه، ۱۴۱۴ ق.

عیاشی، محمدبن مسعود، تفسیر عیاشی، تهران، المکتبه العلمیه الاسلامیه.

فروم، اریک، انسان برای خویشتن، ترجمه اکبر تبریزی.

فیض کاشانی، محمد محسن، تفسیر صافی، تهران، صدر، ۱۴۱۵ ق.

قمی، شیخ عباس، سفینه البحار، بیروت، دارالاسوه، ۱۴۱۴ ق.

کلینی، محمد بن یعقوب، اصول الکافی، تهران، دارالکتب

ص: ۶۱

الاسلامیه، ۱۳۶۵.

، فروع الکافی، بیروت، دارالاضواء،(بی تا).

متقی هندی، حسام الدین، کنز العمال، چاپ بیروت.

مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۲.

محمدی ری‌شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه محمدرضا شفیعی، قم، دارالحدیث، بی تا.

مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۹.

موسوی، سید مهدی، پژوهشی در اسراف یا آفت سرمایه‌ها، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۱.

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)
با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند
بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹
بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.
مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.
اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.
از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :
الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه
ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...
د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر
ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)
ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...
ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان

WWW